

Opere hrvatskih skladatelja u izvedbi Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu

Prigodom 100-godišnjice osnutka stalne opere u Zagrebu.

U stogodišnjoj povijesti opere Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu jasno se razabiru tri razdoblja: prvo — Zajčevo, od 1870—89., kad se prvi put opera ukida, drugo za intendantanta Miletića odnosno I. Hreljanovića, od 1894—1902, kad se opera ponovno ukida te treće od 1909. dalje od kada djeluje bez prekida do danas. To najdulje razdoblje možemo radi preglednosti podijeliti u nekoliko odsjeka.

HRVATSKO NARODNO KAZALISTE

No ni u vrijeme spomenutih dvaju prekida Zagreb nije bio bez opernih izvedbi. U vrijeme prvog prekida djeluju tri stagione, koje vode Ivo Hreljanović (odnosno treću Nikola Faller), a u vrijeme drugog prekida ima i nekoliko domaćih opernih praiizvedbi.

Tokom tih sto godina od osnutka stalne opere u Zagrebu bili su ravnatelji opere Ivan Zajc, Franjo Rumpel, Nikola Faller, a od 1909. dalje S. Albini, M. Sachs, P. Konjović, F. Rukavina, K. Baranović, S. Stražnicki, J. Gotovac, B. Popandopulo, ponovno M. Sachs, M. Bašić, I. Vuljević i N. Bareza. Svi osim dvojice (Stražnicki i Vuljević), dakle dvanaestorica od ukupno četrdeset bili su dirigenti (Konjović je dirigirao samo tri opere — Pelleas i Melisanda, Otelo i Zenidba Miloševa); među njima ima i znatnih skladatelja kao i skladatelja kazališnih djela.

Budući da je opera HNK (Hrvatskog narodnog kazališta) u Zagrebu glavno naše operno kazalište, da je dugi niz godina bila i jedino naše stalno operno kazalište, razumljivo je, da je ogromna većina izvedenih hrvatskih opera izvedena prvi put

upravo u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu.

Prema mišljenju književnog povjesničara dra Milana Rešetara (1860—42) — što je veoma vjerojatno — prva hrvatska opera bila bi Palmotiće-va Atalanta (1629). Prema tome bila bi Ljubav i zloba Vatroslava Lisinskog prva novija hrvatska opera. Ta je opera Lisinskoga izvedena u cjelosti nedugo nakon dovršenja (28. 3. 1846.), skoro četvrt stoljeća prije osnutka stalne opere u Zagrebu, dok su se pojedine arije iz te opere pjevale na osnutku stalne opere izvedena je i Zajčeva opera Boissyska vještica (18. 4. 1870), koja je svoju praiizvedbu doživjela u Beču (24. 4. 1866.) u vrijeme Zajčeva boravka u Beču.

Stalna opera u Zagrebu započela je svoje djelovanje zaslugom i pod vodstvom Ivana Zajca, praiizvedbom njegove prve hrvatske opere Mislav, 2. listopada 1870.

Do tada skladao je Zajc osim jedne mladenačke, nedovršene opere (Marija Terezija, skladatac kad mu je bilo 12 godina) te opere Tiroлка izvedene na kraju njegova studija u Milanu 1855., tokom svog boravka u Rijeci (1855—62) četiri opere (Romilda, Amelija, Mesinska nevjesta, Adeliya), a u Beč u(1862—70 uz niz uspjelih opereta i spomenutu komičnu operu Boissyska vještica.

U prvom razdoblju zagrebačke opere (1870—89) Zajc je doskoro ponovno izveo **Ljubav i zlobu** (21. 10. 1871, zadnja izvedba 29. 11. 1946., svega 30 puta, od toga 7 puta prije osnutka stalne opere). Druga opera Lisinskog (umro 1854.), u vrijeme intendantanta Miletića pod glazbenim vodstvom Fallera (2. 10. 1897.). Bilo je to veliko slavlje i Miletić navodi, da je za njega izvedba Porina bila »najsvetija glumišna večer« njjegova života, koje će se s uzbuđenjem sjećati dok bude živ.

Osim Ljubavi i zlobe Lisinskog i opere Gjure Eisenhutha **Sejслав Ljuti** (praiizvedba 10. 3. 1878., zadnja izvedba 18. 11. 1886., davano 9 puta), izvedene pod ravnanjem skladatelja, izvodi se u tom razdoblju od hrvatskih opera niz Zajčevih opera, od toga uz jednu stariju (**Amelija**, praiizvedena 14. 4. 1860. u Rijeci, u Zagrebu prvi put 28. 12. 1872., a zadnji — osmi — put 22. 4. 1873.) te **Boissysku vješticu** (praiizvedba u Beču 24. 4. 1866. U Zagrebu prije osnutka stalne opere pjevana 8 puta; od 12. 10. 1870. — 7. 11. 1915. izvedena 51 put, svega 59 puta), sve nova djela i to ovim redom: **Mislav** (2. 10. 1870. do 16. 5. 1874. davana čak 19 puta! Osim u Zagrebu, Mislav je izveden i u Pragu), **Ban Leget**, 1872 (16. 3. obnovljeno 1917. u obradi dra B. Širole i 1931. opet u originalu, zadnji put 15. 12. 1931, davano stoga 16 puta), pa Zajčeva najpopularnija opera **Nikola Šubić Zrinski** (4. 11.

Podaci o izvedbama odnose se do kraja godišta 1969/70, kad se navršilo sto godina od osnutka stalne opere u Zagrebu.

1876., obnovljeno 1894, 1909, 1933, 1939, 1952. i 1962, zadnja izvedba 3. 3. 1969., davano 414 puta te je po broju predstava najviše davana opera u Zagrebu), zatim **Lizinka** (12. 11. 1878—8. 2. 1898. davana 17 puta), **Tvardovski** (11. 5. 1880. prigodom 25-godišnjice prvog Zajčevog dirigentskog nastupa; šesta i zadnja izvedba 31. 5. 1880.), **Zlatka** (7. 3. 1885.—26. 4. 1885, 7 puta), **Gospođe i husari** (13. 10. 1886. — 3. 10. 1887., 9 puta) te **Kraljev hir** (13. 5. — 26. 5. 1889., 4 puta), dakle u 19 godina osam novih i dvije već prije izvedene Zajčeve opere.

Kasnije se izvode još slijedeće Zajčeve opere: Tokom drugog opernog razdoblja dvije i to **Armida** (21. 11. — 24. 11. 1897, svega 3 puta) i **Primorka** (2 puta, 5. i 7. 10. 1901). U vrijeme drugog prekida u redu stalne opere izvode se prvi put Zajčeva glazbena gluma **John Bull** (2 puta, 22. i 23. 9. 1906) te **Seoski plemić** (3. 10. — 8. 12. 1908, svega 5 puta). Slijede još samo dvije Zajčeve opere **Oče naš** (16. 12. 1911. — 17. 1. 1912, davano 6 puta) i **Prvi grijeh**, koji je već 1907. bio izveden 3 puta kao oratorij, a sada 4 puta kao opera (18. 9. — 29. 9. 1912). Po broju opernih djela (16) i po broju izvedbi (576), Zajc je najviše pjevani hrvatski operni skladatelj na zagrebačkoj pozornici.

U drugom opernom razdoblju (1894—1902) — osim praiizvedbe Porina V. Lisinskog (2. 10. 1897. — 5. 5. 1970, obnovljeno 1914, 1918, 1934, 1944, 1949, 1954. i 1969. davano 111 puta) te spomenutih dviju novih Zajčevih opera (*Armida*, *Primorka*) — javljaju se svojim opernim djelima i neki novi skladatelji, tako Franjo Serafin Vilhar — Kalski (1852—1928), Vladimir Bersa (1864—1927) i Srećko Albini (1869—1933).

Vilhar, iako rođen u Sloveniji (i njegov otac bio je skladatelj), od 1881. djeluje stalno u Hrvatskoj, a i njegove opere skladane su na hrvatski tekst, pa ga možemo mirne savjesti ubrojiti u hrvatske operne skladatelje. U spomenutom razdoblju o kojem ovdje govorimo, izvedene su prvi put dvije njegove opere, **Smiljana** (31. 1. — 7. 4. 1897., davana 4 puta) i **Ivanjska kraljica** (praiizvedba 25. 3. 1902., druga i zadnja izvedba 2. 4. 1904.). Kasnije se izvodi i treća Vilharova opera **Lopudska sirotica** (praiizvedba 24. 9. 1914., treća i zadnja izvedba 1. 10. 1914.). I Vladimir Bersa zastupan je u rasporedu zagrebačke opere s tri djela i to u drugom razdoblju s dva — **Cvijeta** (praiizvedba u Splitu 10. 5. 1896., u Zagrebu 21. 4. 1898. — 16. 5. 1898., davano 2 puta) i **Andrija Čubranović** (davano također 2 puta, 10. i 17. 11. 1900.). Godine 1916. izvodi se treća njegova opera **Komedijaš** (14. 3. — 17. 4. 1916, 4 puta). Srećko Albini, kasniji ravnatelj opere (u početku trećeg njenog razdoblja), javlja se s operom **Maričon** (praiizvedba 23. 11. 1901., zadnja, sedma izvedba 31. 3. 1902.).

I u vrijeme prekida u djelovanju stalne opere (1902—1909) izvode se praiizvedbe nekih hrvatskih opernih djela, osim spomenutih Zajčevih (*John Bull*, *Seoski plemić*) i opere Andre Mitrovića (1879—1940) **Priča jedne noći**, na vlastiti libreto (davano 2 puta, 25. i 26. 1. 1908.) i Ive Muhvića

(1876—1942) **Uskok** (10. 101 1908., zadnji — četvrti — put 28. 10. 1908.).

U prvih sedam godišta trećeg razdoblja, u vremenu od 1909. do početka 1916. odnosno do kraja godišta 1915/6, uz posljednja operna djela Zajčeva (*Oče naš* i *Prvi grijeh*) te spomenute opere Vilhara (*Lopudska sirotica*) i Vladimira Berse (*Komedijaš*) javljaju se kao novi operni skladatelji Blagoje Bersa (1873—1934), mlađi brat Vladimira Berse, Josip Hatze (1879—1959), Vilko Novak (1865—1918) i dr. Božidar Širola (1889—1956). Godina 1916. uzima se kao granica dvaju razdoblja u povijesti hrvatske glazbe obzirom na veoma značajni orkestralni koncert djela tada mladih hrvatskih skladatelja, održan pod ravnanjem F. Rukavine u kazalištu 5. veljače 1916. (Bile su čak dvije reprize toga koncerta!). U povijesti zagrebačke opere ta granica nije tako jako naglašena, ali se ipak u tih prvih sedam godina pojavljuju i neki novi skladatelji, koji znače prekid s dosadašnjim načinom i traženje odnosno početak novih putova u hrvatskom opernom stvaranju. Ta nova nastojanja dolaze sobito do izražaja u djelima B. Berse, J. Hatzea i B. Širole.

Od Blagoje Berse, koji u to vrijeme boravi još u Beču, izvode se opere **Oganj** (12. 1. 1911. — 5. 5. 1935., obnovljeno 1935., davano svega 14 puta) i **Postolar od Delfta** (26. 1. — 6. 2. 1914, 4 puta). Osobito Oganj u prvom redu svojom majstorskom instrumentacijom, uz još neke značajke, znači znatan korak dalje u razvoju hrvatske opere. (Neizvedena u kazalištu je njegova ranija opera *Jelka*, Radiostanica Zagreb izvodi koji put snimku te opere). Od Josipa Hatzea izvedena je u to vrijeme prvi put jednočina opera **Povratak**, prema snažnoj drami Srđana Tucića. To je prvi i ujedno jedini izraziti primjer verističke opere u hrvatskom opernom stvaranju (Nekih verističkih značajki ima i u Bersinom *Ognju*). Da je upravo Hatze skladao verističku operu kod nas razumljivo je, jer je on bio učenik Mascagnijev, a upravo je Mascagni skladao prvu verističku operu. Kasnije (1933.) biti će izvedena još jedna Hatzeova opera — **Adel i Mara** (praiizvedba u Ljubljani 30. 11. 1932., u Zagrebu prvi put 1. 3. 1933., zadnja, šesta izvedba 28. 3. 1933), u kojoj napušta verizam. Romantičnom sadržaju (prema Botićevu epu *Bijedna Mara*) odgovara široka Hatzeova raspjevanost. I Vilko Novak, istaknut osobito kao zborni skladatelj, okušao se i na opernom području. Njegova jedina opera **Proletna bura** (28. 5. — 4. 6. 1914.) davana je tri puta. Zajčev zadnji učenik, uvaženi i zaslužni muzikolog dr. Božidar Širola dolazi u tom razdoblju na raspored zagrebačke opere sa svojom prvom operom **Novela od Stanca** (29. 10. 1915, obnovljeno 1919. i 1936. — ovaj put prerađeno i pod naslovom *Stanac*. Davano ukupno 14 puta). Opera je pjevana i u Bratislavi (1937). Kasnije će biti u Zagrebu izvedene još dvije široline opere **Citara i bubanj** (22. 11. 1930. — 5. 9. 1931., 7 puta) i **Grabancijaš** (prema T. Brezovačkome, 3. 10. — 1. 12. 1936., davano 4 puta) te balet *Sjene* (1923). Neizvedene su ostale njegove opere *Mladi gospodin* i *Kameni svatovi*, po-

sljednja njegova opera, obje rađene prema djelima A. Senoe.

U odsjeku od 1916/17. do kraja godišta 1928/29. dolaze do izražaja tri nova operna skladatelja: Fran Lhotka (1883—1962), Lujo Šafranek-Kavić (1882—1940) i Antun Dobronić (1878—1956). Od Frana Lhotke izvode se u kratkom vremenskom razdoblju dvije opere **Minka** (14. 3. — 9. 4. 1918, davano 4 puta) i **More** (29. 10. 1920. — 1. 12. 1926., obnovljene 1925., pjevano 13 puta). Uz Lhotkinu glazbu izvedene su bajka Zlatokosi kraljević i priča U carstvu sanja). Kasnije će se Lhotka više posvetiti baletu, pa će kao baletni skladatelj postići priznanja i u inozemstvu. Njegov balet **Đavo u selu** spada uz Baranovićevo Licitarsko srce u reprezentativna hrvatska baletna djela. Lujo Šafranek-Kavić javlja se najprije s operom **Hasanaginica** (15. 4. 1924. — 1. 2. 1921., pjevano čak 20 puta). Veoma uspješni libreto izradio je M. Ogrizović prema poznatoj svojoj dramatisaciji narodne pjesme naglasivši bitno, a izostavivši neka manje važna lica. Nekoliko godina kasnije biti će u Zagrebu izvedena i druga Šafranek-Kavićeva opera **Medvedgraska kraljica** (29. 9. 1927., obnovljeno 1938., zadnja izvedba 22. 6. 1938., davano 14 puta). Osim toga izvedena su i dva njegova baleta (Figurine i cijelovečernji Sanje). Prva izvedena Dobronićeva opera je **Dubrovački diptihon** (24. 3. — 14. 12. 1925., 5 puta). Prvi dio tog diptihona *Noturno* rađen je prema Sutonu, drugom dijelu Vojnovićeve Dubrovačke trilogije, a drugi dio *Groteska* prema Držićevoj *Noveli od Stanca*, tekst kojega je deset godina prije obradio u svojoj operi B. Širola, a kojega će kasnije skladati još i J. Gotovac. Prije Dubrovačkog diptihona, od 1923—1926/7. davana je uz Dobronićevu glazbu Gundulićeva *Dubravka*. Od velikog broja Dobronićevih kazališnih djela (13 opera, 5 baleta, nekoliko popratnih glazbi) biti će kasnije u Zagrebu izvedene opere **Udovica Rošinka** (23. 5. — 5. 12. 1934., 4 puta), **Rkač** (1. 12. — 16. 12. 1938., davano 4 puta), koji je kasnije — nešto prerađen — izveden pod naslovom **Goran** (20. 4. 1944. — 6. 5. 1945, 8 puta).

U daljnjih 16 godina od 1929/30. do kraja godišta 1944/5. pojavljuju se prvi put kao operni skladatelji Jakov Gotovac (rođen 1895), Krešimir Baranović (rođ. 1894), Krsto Odak (1888. — 1965.) zatim Boris Papandopulo (rođ. 1906.), Ivo Parać (1892. — 1954.) i Ivo Lhotka-Kalinski (rođ. 1913.).

Nakon uspjeha kojeg je J. Gotovac postigao s popratnom glazbom za Gundulićevu *Dubravku* (26. 4. 1928) sklada svoju prvu operu **Morana**. Ta opera doživljuje svoju prazvedbu u Brnu 29. 11. 1930. U Zagrebu se izvodi prvi put 3. 10. 1931. te je do 1. 4. 1956. izvedena 61 put. Obnovljene izvedbe 1941. i 1953. Slijedeća njegova opera **Eros onoga svijeta** (2. 11. 1935, obnovljeno 1942, 1947, 1954, 1962, 1966, 1970, do 3. 7. 1970. 369 puta) po broju izvedbi je poslije Zajčevog *Zrinjskog* najviše pjevana hrvatska opera. Krešimir Baranović poslije velikog uspjeha baleta *Licitarsko srce* (1924), okušao se i kao operni skladatelj operom **Striženo košeno** (4. 5. 1932. — 18. 1. 1933., izvedeno 6 puta); duhovito pisana predigra toj operi

izvodi se i samostalno na koncertima. (Njegova kasnija opera *Nevjesta od Cetingrada* doživjet će svoju prazvedbu u Beogradu 1951.). Zanimljiv prilog opernoj literaturi predstavlja *Odakov* operni prvijenac **Dorica pleše** (16. 6. 1934., obnovljeno 1942, do 13. 5. 1944. izvedeno 39 puta). I riječi i glazba su narodni, autori (Vilović i Odak) su to povezali u suvislu cjelinu i dali djelu umjetnički oblik i ruho. Kasnije će biti izvedena *Odakova* opera *Majka Margarita*; neizvedena ostala je njegova komična opera *Konac svijeta*. Boris Papandopulo dolazi na raspored zagrebačke opere najprije s operom **Amfitrion** (17. 2. — 7. 3. 1940., 4 puta) — predigra te opere također se koncertno izvodi —, a tek poslije se izvodi njegova prva opera **Sunčanica** (13. 6. 1942. — 18. 2. 1943, davana 10 puta) rađena prema odlomku iz Gundulićevog *Osmana*. Opera *Ive Paraća* **Adelova pjesma** (7. 6. — 18. 11. 1941., 4 puta) rađena je kao i Hatzeova opera *Adel* i *Mara* prema Botičevom epu *Bijedna Mara*. U tom razdoblju javlja se i Ivo Lhotka-Kalinski sa svojom prvom operom **Pomet, meštar od ženidbe** (31. 10. 1944. — 1. 5. 1945., pjevano 8 puta), rađenoj prema Držićevoj komediji *Dundo Maroje*.

Konačno u odsjeku od svršetka II svjetskog rata, od godišta 1945/6. do kraja godišta 1969/70., kada se navršava 100 godina od osnutka stalne opere, javljaju se svojim djelima osmorica novih opernih skladatelja: Ivan Brkanović (rođen 1906.), Iva Tijardović (rođ. 1895.), Dragutin Savin (rođ. 1915.), Natko Devčić (rođ. 1914.), Stjepan Sulek (rođ. 1914.), Tihomil Vidošić (rođ. 1902.), Milko Kelemen (rođ. 1924.), i Silvije Bombardelli (rođ. 1916.), a sa daljnjim novim djelima J. Gotovca, I. Lhotka-Kalinski i K. Odak.

Obje opere Ivana Brkanovića doživljuju u HNK u Zagrebu svoje prazvedbe — najprije opera **Ekvinocij** (4. 10. 1950. — 20. 12. 1953., izvedena 22 puta), prema drami I. Vojnovića, koja je nadahnula nekoliko skladatelja (Dobronić, Kozina, F. Neumann), zatim **Zlato Zadra** (15. 4. 1955., zadnja osma izvedba 14. 4. 1956.). U zagrebačkom kazalištu izveden je kasnije i Brkanovićev cijelovečernji balet *Heloti*. Ivo Tijardović nakon velikog uspjeha s nizom svojih opereta, sklada i tri opere; dvije od njih doživjele su svoju prazvedbu u Zagrebu, treća (*Dioklecijan*) još nije izvedena. Izvedene su njegove opere **Dimnjaci uz Jadran** (20. 1. — 27. 5. 1851., 8 puta) i **Marko Polo** (3. 12. 1960. — 1. 6. 1961., 15 izvedba). Dragutin Savin kao kazališni dirigent po zvanju skladao je više djela za kazalište (opere, baleti, popratne glazbe). Djelovao je niz godina u Osijeku, pa su tamo i prvi puta izvedena mnoga od njegovih kazališnih djela. Od nekoliko kraćih opera, u Zagrebu je izvedena opera **Ljubovnici**, skladana prema izvrsnoj komediji nepoznatog hrvatskog pisca iz 17. stoljeća (koncertno izvedena u Zagrebu 25. 3. 1955; prva kazališna izvedba u Osijeku 2. 4. 1955., u zagrebačkom kazalištu izvedena prvi put 20. 11. 1955, zadnji — 14. — put 13. 5. 1956. Davana je isto veče uz *Analfabetu* Ive Lhotke-Kalinskoga).

Godine 1957. javlja se kao operni skladatelj Natko Devčić s operom **Labinska vještica** (25. 12. 1957., zadnja izvedba 23. 5. 1961., davano 16 puta), a slijedeće godine Stjepan Šulek svojom prvom operom **Koriolan** (12. 101 1958. — 20. 5. 1961., 20 puta). Slijedeća Šulekova opera **Oluja** — također prema Shakespeareu — izvodi se kao prva operna praiizvedba u obnovljenoj kazališnoj zgradi (28. 11. 1969. — 23. 5. 1970., davano 6 puta).

Opera **Stari mladić** Tihomila Vidošića nakon praiizvedbe u Rijeci (10. 5. 1960.) izvodi se i u Zagrebu (javni glavni pokus 26. 6. 1962., prva izvedba 5. 10. 1962., do 8. 11. 1964. davana 14 puta). I Kelemenova prva opera **Novi stanar** doživjela je svoju praiizvedbu izvan Zagreba (u Münsteru 1965); u Zagrebu je davana 2 puta (18. i 19. 5. 1965). Silvije Bombardelli, nakon nekih baleta izvedenih u Splitu, dolazi na raspored zagrebačke opere operom **Adam i Eva**, rađenom prema djelu M. Krleže (26. 12. 1967. — 19. 2. 1968., davana 4 puta).

Od već prije izvedenih opernih skladatelja izvode se u ovom odsjeku njihove nove opere, tako od J. Gotovca daljnje opere **Kamenik** (17. 12. 1946. — 12. 1. 1947., 3 puta), **Mila Gojsalića** (18. 5. 1952. — 11. 11. 1953., 17 puta), **Stanac** (6. 12. 1959. — 20. 6. 1960., 20 puta) i **Dalmaro** (20. 12. 1964. — 14. 3. 1965., 13 puta) — Gotovčev glazbeni igrokaz Đerdan izvelo je kazalište Komedijska u Zagrebu 1955. — nadalje od Ive Lhotke-Kalinskoga **Matija Gubec** (8. 5. 1948. — 22. 11. 1949., 21 put), **Analfabeta**, prva u nizu njegovih kraćih opera na tekst Branislava Nušića (praiizvedba u Beogradu 19. 10. 1954; u Zagrebu 20. 11. 1955. — 13. 5. 1956., 14 puta) i **Svjetleći grad** (26. 12. 1967. — 19. 2. 1968., 6 puta. Kod praiizvedbe i nekoliko puta davano uz Bombardelijevu operu **Adam i Eva** odnosno 2 puta uz Baranovićev balet **Licitarsko srce**), a od Krste Odaka **Majka Margarita** (koncertna izvedba u Zagrebu 25. 3. 1955, u HNK prvi put 9. 2. 1957.; do 5. 3. 1957. davana 4 puta).

Da zaključimo:

Po broju djela s najviše djela zastupan je Zajc (16 djela od toga 14 praiizvedbi i 2 već prije izvan Zagreba izvedene opere — Amelija i Boissyska vještica — s ukupnim brojem od 576 izvedbe, od čega na njegovu najpopularniju operu N. Š. Zrinjski otpada 414, a na sve ostale njegove opere 162 izvedbe). Slijedi J. Gotovac sa šest opernih djela (483 izvedbe), pa dvojica s po 4 djela — Dobronić (21 izvedba) i Lhotka-Kalinski (49 izvedbi), trojica s po 3 djela — Vilhar-Kalski (ukupno 9 izvedbi), V. Bersa (8) i Širola (25). Po dvije opere izvedene su od deseterice skladatelja: V. Lisinski (134 izvedbe), B. Bersa, Hatze i F. Lhotka (svaki s po 18 izvedbi), Šafranek-Kavić (34), Papandopulo (14), Odak (43), Brkanović (30), Tijardović (23) te Šulek (26 izvedbi). Konačno s po jednim djelom zastupano je slijedećih 12 skladatelja: Gj. Eisenhuth (19 izvedbi), Albini (7), Mitrović (2), Muhvić (4), V. Novak (3), Baranović (6), Parać (4), Savin (14), Devčić (16),

Vidošić (14), Kelemen (2) i Bombardelli (4 izvedbe).

Po broju izvedbi na prvome mjestu je Zajčeva opera Nikola Šubić Zrinjski s 414 izvedbi. Približuje joj se po broju izvedbi u Zagrebu Gotovčev **Ero s onoga svijeta** (369 izvedbi). Više od 100 izvedbi doživio je jedino još Lisinskijev **Porin** (111).

Više od 50 izvedbi postigla je Gotovčeva **Morana** (61), Zajčeva Boissyska vještica (ukupno 59, od toga prije osnutka stalne opere 8 puta), a više od 25 izvedbi Odakova **Dorica pleše** (39).

Više od 10 puta pjevane su opere **Ljubav i zloba** (23 nakon osnutka stalne opere), **Ekvinocij** (22), **Matija Gubec** (21), **Hasanaginica**, **Koriolan** i **Gotovčev Stanac** (po 20 puta), **Mislav** (19) **Lizinka** i **Mila Gojsalića** (po 17 izvedbi), **Ban Leget** i **Labinska vještica** (16), **Marko Polo** (15), **Oganj**, **Novela od Stanca**, **Medvedgradska kraljica**, **Analfabeta**, **Ljubovnici** i **Stari mladić** (14), **More** i **Dalmaro** (13) i **Povratak** (12), svega 20 djela s ukupno 325 izvedbi.

Od 6—10 izvedbi doživjele su opere **Sunčanica** (10), **Sejслав Ljuti**, **Gospođe i husari** (9), **Amelija**, **Goran**, **Dimnjaci uz Jadran**, **Zlato Zadra** (po 8 izvedbi), **Zlatka**, **Maričon**, **Prvi grijeh**, **Citara** i **bubanj** (7), **Tvardovski**, **Oče naš**, **Striženo košeno**, **Adel** i **Mara**, **Svjetleći grad**, **Oluja** (6), ukupno 17 djela sa 124 izvedbi.

Do uključivo 5 puta davane su opere: **Seoski plemić**, **Minka**, **Dubrovački diptihon** (5), **Kraljev hir**, **Smiljana**, **Uskok**, **Postolar od Delfta**, **Komedijaš**, **Udovica Rošlinka**, **Grabancijaš**, **Rkač**, **Amfitrion**, **Adelova pjesma**, **Majka Margarita**, **Adam i Eva** (4), **Armida**, **Proljetna bura**, **Lopudska sirotica** i **Kamenik** (3), svega 19 djela sa 75 izvedbi.

No broj izvedbi je relativan broj, obzirom na broj stanovništva u vrijeme izvedbe. Ne zaboravimo da je Zagreb u vrijeme kad se Zajc ovamo doselio imao oko 20.000 stanovnika! Ima i drugih važnih i odlučujućih okolnosti — kao npr. broj predbrojki, smisao i sposobnost za organiziranje posjeta i slično.

Razmjerno nije velik broj djela koja su doživjela obnovljene izvedbe. Osim Zrinjskog, Porina i Ere izvedbe kojih opera su u nekoliko navrata obnavljane, obnovljene su još izvedbe Lisinskoga **Ljubav** i **zloba**, Zajčeve Boissyske vještice i **Bana Legeta**, Bersinog **Ognja**, Hatzeova **Povratka**, Široline **Novela od Stanca**, Lhotkina **Mora**, Šafranek-Kavićeve **Medvedgraske kraljice**, Gotovčeve **Morane** i Odakove opere **Dorica pleše**. Neke pak od opera izvedenih u Zagrebu, izvedene su kasnije i u drugim našim kazalištima, iako broj ovih nije velik.

Prema navedenom, u proteklih 100 godina od osnutka stalne opere u Zagrebu izvedeno je 71 opera 29 orice hrvatskih skladatelja s ukupno više od 1600 izvedbi.

Od tih 71 djela bila je 61 praiizvedba. Samo devet od ovdje izvedenih djela doživjelo je svoju praiizvedbu izvan HNK u Zagrebu i to u Rijeci (**Amelija**, **Stari mladić**), Splitu (**Cvijeta**), Osijeku

(Ljubovnici), Ljubljani (Adel i Mara), Beogradu (Analfabeta) te u inozemstvu u Beču (Boissyska vještica), Brnu (Morana) i u Münsteru (Novi stanar), dok su dvije opere (Ljubovnici i Majka Margarita) izvedene najprije koncertno. Ljubav i zloba izvedena je prvi put u Zagrebu, ali prije osnutka stalne opere.

Opera Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu odigrala je u tih 100 godina veoma značajnu ulogu — uz ostalo — upravo izvedbama djela hrvatskih skladatelja.

* * *

Spomenimo još da su dvije hrvatske opere bile izvedene u zagrebačkom kazalištu prigodom gostovanja riječke opere: Miljenko i Dobriša Milivoja Koludrovića (praizvedba u Splitu, u Zagrebu izvedeno 13. 2. 1955.) i Rona Borisa Papandopula (praizvedba u Rijeci 25. 5. 1956., u Zagrebu izvedena 17. 5. 1957.). Budući da ova dva djela nije izvela opera HNK u Zagrebu, ove izvedbe nisu unijete u statističke podatke ni u pregled izvedbi.

Pregled izvedbi opera hrvatskih skladatelja u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu

Godina	Dan i mjesec	Skladatelj*	Djelo	Obnovljeno	Zadnja izvedba	Davano puta	Napomene
1870.	2. 10.	Zajc Ivan	Mislav		16. 5. 1874.	19	
	12. 10.	Zajc I.	Boissyska vještica	1915.	7. 11. 1915.	8+51	Praizvedba: Beč 24. 4. 1866. 8 izvedbi prije osnutka stalne opere
1871.	21. 10.	Lisinski Vatroslav	Ljubav i zloba	1895., 1946.	29. 11. 1946.	7+23	Praizvedba: Zagreb 28. 3. 1846. 7 izvedbi prije osnutka stalne opere
1872.	16. 3.	Zajc I.	Ban Leget	1917., 1931.	15. 12. 1931.	16	
	28. 12.	„	Amelija		22. 4. 1873.	8	Praizvedba: Rijeka 14. 4. 1860.
1876.	4. 11.	„	Nikola Subić Zrinjski	1894., 1909., 1933., 1939., 1952., 1962.	3. 3. 1969.	414	
1878.	10. 3.	Eisenhuth Gjuro	Sejслав Ljuti		18. 11. 1886.	9	
	12. 11.	Zajc I.	Lizinka		8. 2. 1898.	17	
1880.	11. 5.	„	Tvardovski		31. 5. 1880.	6	
1885.	7. 3.	„	Zlatka		26. 4. 1885.	7	
1886.	13. 10.	„	Gospođe i husari		3. 10. 1887.	9	
1889.	13. 5.	„	Kraljev hir		26. 5. 1889.	4	
1896.	21. 11.	„	Armida		24. 11. 1896.	3	
1897.	31. 1.	Vilhar-Kalski Franjo	Smiljana		7. 4. 1897.	4	
	2. 10.	Lisinski V.	Porin	1914., 1918., 1934., 1944., 1949., 1954., 1969.	5. 5. 1970.	111	
1898.	21. 4.	Bersa Vladimir	Cvijeta		16. 5. 1898.	2	Praizvedba: Split 10. 5. 1896.
1900.	10. 11.	„	Andrija Cubranović		17. 11. 1900.	2	
1901.	5. 10.	Zajc I.	Primorka		7. 10. 1901.	2	
	23. 11.	Albini Srećko	Maričon		31. 3. 1902.	7	
1902.	25. 3.	Vilhar-Kalski F.	Ivanjska kraljica		2. 4. 1902.	2	
1906.	22. 9.	Zajc I.	John Bull		23. 9. 1906.	2	
1907.	25. 4.	„	Prvi grijeh		27. 4. 1907.	3	Izvedeno kao oratorij
1908.	25. 1.	Mitrović Andro	Priča jedne noći		26. 1. 1908.	2	
	3. 10.	Zajc I.	Seoski plemić		8. 12. 1908.	5	
	10. 10.	Muhvić Ivan	Uskok		28. 10. 1908.	4	
1911.	12. 1.	Bersa Blagoje	Oganj	1935.	5. 5. 1935.	14	
	21. 3.	Hatze Josip	Povratak	1919., 1937.	12. 6. 1937.	12	
	16. 12.	Zajc I.	Oče naš		17. 1. 1912.	6	

* Ka se neki skladatelj prvi put izvodi u HNK navedeno je njegovo prezime i ime; kod daljnjih djela samo prezime i početno slovo imena.

Godina	Dan i mjesec	Skladatelj	Djelo	Obnovljeno	Zadnja izvedba	Davano puta	Napomene
1912.	18. 9.	Zajc I.	Prvi grijeh		29. 9. 1912.	4	
1914.	26. 1.	Bersa B.	Postolar od Delfta		6. 2. 1914.	4	
	28. 5.	Novak Vilko	Proljetna bura		4. 6. 1914.	3	
	24. 9.	Vilhar-Kalski F.	Lopudska sirotica		1. 10. 1914.	3	
1915.	29. 10.	Sirola Božidar	Novela od Stanca	1919., 1936.	1. 12. 1936.	14	God. 1936. davano pod naslovom »Stanac«
1916.	14. 3.	Bersa V.	Komedijaš		7. 4. 1916.	4	
1918.	14. 3.	Lhotka Fran	Minka		9. 4. 1918.	5	
1920.	29. 10.	„	More	1925.	1. 12. 1926.	13	
1924.	15. 4.	Safranek-Kavić Lujo	Hasanaginica		1. 2. 1931.	20	
1925.	24. 3.	Dobronić Antun	Dubrovački diptihon		14. 12. 1925.	5	
1927.	29. 9.	Safranek-Kavić L.	Medvedgradska kraljica	1938.	22. 6. 1938.	14	
1930.	22. 11.	Sirola B.	Citara i bubanj		5. 9. 1931.	7	
1931.	3. 10.	Gotovac Jakov	Morana	1941., 1953.	1. 4. 1956.	61	Praizvedba: Brno 29. 11. 1930.
1932.	4. 5.	Baranović Krešimir	Striženo košeno		18. 1. 1933.	6	
1933.	1. 3.	Hatze J.	Adel i Mara		28. 3. 1933.	6	Praizvedba: Ljubljana 30. 11. 1932.
1934.	23. 5.	Dobronić A.	Udovica Rošlinka		5. 12. 1934.	4	
	16. 6.	Odak Krsto	Dorica pleše	1942.	13. 5. 1944.	39	
1935.	2. 11.	Gotovac J.	Ero s onoga svijeta	1942., 1947., 1954., 1962., 1966., 1970.	3. 7. 1970.	369	
1936.	3. 10.	Sirola B.	Grabancijaš		1. 12. 1936.	4	
1938.	1. 12.	Dobronić A.	Rkač		16. 12. 1938.	4	
1940.	17. 2.	Papandopulo Boris	Amfitrion		7. 3. 1940.	4	
1941.	7. 6.	Parać Ivo	Adelova pjesma		18. 11. 1941.	4	
1942.	13. 6.	Papandopulo B.	Sunčanica		18. 2. 1943.	10	
1944.	20. 4.	Dobronić A.	Goran		6. 5. 1945.	8	Preradba opere »Rkač« (1938.)
	31. 10.	Lhotka-Kalinski Ivo	Pomet, meštar od ženidbe		1. 5. 1945.	8	
1946.	17. 12.	Gotovac J.	Kamenik		12. 1. 1947.	3	
1948.	8. 5.	Lhotka-Kalinski I.	Matija Gubec		22. 11. 1949.	21	
1950.	4. 10.	Brkanović Ivan	Ekvinocij		20. 12. 1953.	22	
1951.	20. 1.	Tijardović Ivo	Dimnjaci uz Jadran		27. 5. 1951.	8	
1952.	18. 5.	Gotovac J.	Mila Gojsalića		11. 11. 1953.	17	
1955.	15. 4.	Brkanović I.	Zlato Zadra		14. 4. 1956.	8	
	20. 11.	Lhotka-Kalinski I.	Analfabeta		13. 5. 1956.	14	Praizvedba: Beograd 19. 10. 1954.
	20. 11.	Savin Dragutin	Ljubovnici		13. 5. 1956.	14	Koncertna izvedba 25. 3. 1955., I. Kazališna izvedba: Osijek 2. 4. 1955.
1957.	9. 2.	Odak K.	Majka Margarita		5. 3. 1957.	4	Koncertna izvedba 25. 3. 1955.
	25. 12.	Devčić Natko	Labinska vještica		23. 5. 1961.	16	
1958.	12. 10.	Sulek Stjepan	Korjolan		20. 5. 1961.	20	
1959.	6. 12.	Gotovac J.	Stanac		20. 6. 1960.	20	
1960.	3. 12.	Tijardović I.	Marko Polo		1. 6. 1961.	15	
1962.	5. 10.	Vidošić Tihomil	Stari mladić		8. 11. 1964.	14	Praizvedba: Rijeka 10. 5. 1960. Javni glavni pokus u Zagrebu 22. 6. 1962.
1964.	20. 12.	Gotovac J.	Dalmaro		14. 3. 1965.	13	
1965.	18. 5.	Kelemen Milko	Novi stanar		19. 5. 1965.	2	Praizvedba: Münster 1965.
1967.	26. 12.	Lhotka-Kalinski I.	Svjetleći grad		12. 2. 1968.	6	
	26. 12.	Bombardelli Silviije	Adam i Eva		19. 12. 1968.	4	
1969.	28. 11.	Sulek S.	Oluja		23. 5. 1970.	6	